

ALKOL BAĞIMLILIĞI STİGMATİZASYON ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Mehmet Dinç, G. Melike Şimşek, Aylin Işık, Kültegin Ögel

Bu araştırma 13. Uluslararası Katılımlı Alkol ve Madde Bağımlılığı Kongresi'nde poster olarak sunulmuştur.

Dinç M, Şimşek GM, Işık A, Ögel K. YEDAM Alkol Bağımlılığı Stigmatizasyon Ölçeği. 13. Uluslararası Katılımlı Alkol ve Madde Bağımlılığı Kongresi. 2019, Girne.

Damgalama bağımlı kişilerin sosyal ve psikolojik iyiliği açısından ciddi olumsuz sonuçlar doğuran bir sorun olup, bağımlılığın tedavisinde önemli bir engel teşkil etmektedir (1).

Psikolojik ve tıbbi tedavi almayan bireyler zamanla sosyal işlevlerini kaybetme, meslek edinememe, bir işte çalışamama ile karşı karşıya kalır (2,3,4). Alkol bağımlıları ile yapılan bir çalışmada gerek hastalar gerekse hasta yakınlarının alkol ve madde bağımlılıklarını damgalamada benzer oranlar gösterdiği görülmektedir (5). Bu araştırma halkın alkol bağımlısı bireylere yönelik damgalayıcı tutumlarını araştırmaya yöneliktir.

YÖNTEM

Örneklem

Çalışmanın örneklemini iki ayrı kurumda çalışan kişilerden seçilmiştir. Kurumlardan birisi özel okul, diğeri ise bir şirkettir. Her iki kurumdan toplamda 77'si erkek (%65,3), 41'i kadın (%34,7); 1'i (%0,8) ilkokul mezunu, 12'si (%14,4) ortaokul mezunu, 2'si (%2,5) lise mezunu ve 103'ü (%82,2) üniversite mezunu 118 kişi çalışmaya alınmıştır. Örneklemin özellikleri Tablo 1'de yer almaktadır.

Ölçeğin Geliştirilmesi

Literatür taramasından elde edilen bilgiler ve uzman görüşleri değerlendirilerek bir soru havuzu oluşturulmuştur. Soru havuzu oluşturulurken daha önce geliştirilmiş ve bu alanda kullanılan ölçek soruları gözden geçirilmiş, YEDAM Madde Bağımlılığı Stigmatizasyon Ölçeğindeki sorular temel alınarak uyarlama yapılmıştır. Araştırmanın yapıldığı merkezde çalışan 6 uzmana danışılarak, ölçekte kullanılması planlanan 12 soru seçilmiştir. Oluşturulan sorulardan taslak bir ölçek hazırlanmış, pilot olarak 10 olguya uygulanmış, elde edilen bilgiler ve geribildirimler doğrultusunda klinik uygulamada somut veri sağlayacak sorulardan oluşan 12 soruluk bir ölçek geliştirilmiştir. Yanıt seçenekleri, 0-3 puan arasında değerlendirilen dördümlü Likert tipi ölçekten oluşmuştur. Ölçekten alınabilecek puan 0-36 arasındadır. Yanıt skalaları "(3) Tamamen katılıyorum", "(2) katılıyorum", "(1) Katılmıyorum" , "(0) Hiç katılmıyorum" şeklinde düzenlenmiştir. "Alkol bağımlısı olan bir kişiyle birlikte yaşayabilirim", "Alkol bağımlısı olan bir kişiyle birlikte çalışabilirim", "Alkol bağımlılığı bir hastalıktır", "Alkol bağımlılığı tedavi edilebilir" soruları ters kodlanmıştır.

Uygulama

Uygulama internet üstünden yapılmıştır. Çalışanların internet üstünden formu doldurması istenmiştir. Her iki kurumda çalışan kişilerin %80'i formu doldurmayı kabul etmiştir. Formlar anonim olarak doldurulmuştur.

Tablo 1. Örneklemin Sosyodemografik Özellikleri

	N	%
Cinsiyet		
Erkek	77	65,3
Kadın	41	34,7
Yaş		
20-30	36	30,5
30-40	70	59,3
40-50	12	10,2
Eğitim durumu		
Hiç okumamış	0	0
İlk okul mezunu	1	0,8
Orta okul mezunu	12	14,4
Lise mezunu	2	2,5
Üniversite mezunu	103	82,2
Çalıştığı kurum		
Devlet	17	14,5
Özel	97	82,9
Diğer	3	2,5
Çalıştığı sektör		
Sanayi/Üretim	47	40,1
Hizmet	16	13,6
Eğitim	32	27,3
Teknoloji	8	6,8
Diğer	14	11,9
Sigara kullanımı		
Kullanmıyor	91	77,7
Ara sıra	8	6,8
Düzenli	18	15,3
Alkol Kullanımı		
Haftada 1-2 günden az	17	14,4
Kullanmıyorum	101	85,6
Uyuşturucu kullanan bir tanıdığı var mı?		
Hayır	79	66,9
Evet, az tanıdığı bir kişi	27	22,9
Evet, yakın tanıdığı bir kişi	12	10,2

BULGULAR

Ölçekten alınan puanın ortalaması 23.19 ± 4.71 bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlık analizinde Cronbach Alfa katsayısı 0.78 saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Ölçeğin Güvenilirlik Katsayıları

	Madde çıktığında ölçek ortalaması	Madde çıktığında ölçek varyansı	Madde-toplam korelasyonu	Madde çıktığında ölçek Cronbach alfa katsayısı
Alkol bağımlıları toplum içinde serbest dolaşmamalıdır	21,63	17,816	,556	,754
Alkol bağımlısı olan bir kişiyle birlikte yaşayabilirim	20,07	18,138	,541	,757
Alkol bağımlısı olan bir kişiyle birlikte çalışabilirim	20,29	17,142	,670	,741
Alkol bağımlıları tehlikeli olurlar	21,39	17,706	,661	,744
Alkol bağımlıları kendi hayatları ile ilgili doğru kararları alamaz	21,42	17,370	,738	,737
Alkol bağımlılığı bir ruhsal zayıflık halidir	21,25	18,873	,486	,764
Alkol bağımlılığı bir hastalıktır	20,82	22,701	-,144	,831
Alkol bağımlılığı tedavi edilebilir	21,58	22,418	-,089	,806
Alkol bağımlıları kendilerinden başkasını düşünmezler	21,81	17,850	,594	,751
Alkol bağımlıları psikopat insanlardır	22,06	19,235	,470	,766
Alkol bağımlılığı bir irade sorunudur	21,07	22,272	-,069	,810
Alkol bağımlılarının sözüne güvenilmez	21,70	17,222	,772	,737

Verilerin faktör analize uygun olup olmadığını araştırmak için KMO and Barlett's testi uygulanmıştır. KMO değeri 0.80 bulunarak verilerin faktör analizine uygun olduğu tespit edilmiştir (KMO > .050; p< 0.05). Faktör analizi sonucunda ölçeğin maddelerinin, toplam varyansın %38.9'unu açıklayan 3 faktör altında toplandığı saptanmıştır (Tablo 3). Bunlar sırasıyla ahlaki etiketleme, sosyal ayrımcılık ve kişiliğe yönelik tutum olarak tanımlanmıştır.

Tablo 3. YEDAM Alkol Bağımlılığı Stigmatizasyon Ölçeğinin Faktör Yapısı

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
Alkol bağımlılarının sözüne güvenilmez	,785		
Alkol bağımlıları kendilerinden başkasını düşünmezler	,768		
Alkol bağımlıları psikopat insanlardır	,743		
Alkol bağımlıları toplum içinde serbest dolaşmamalıdır	,661		
Alkol bağımlıları tehlikeli olurlar	,651		
Alkol bağımlıları kendi hayatları ile ilgili doğru kararları alamaz	,637		
Alkol bağımlısı olan bir kişiyle birlikte yaşayabilirim		,849	
Alkol bağımlısı olan bir kişiyle birlikte çalışabilirim		,830	
Alkol bağımlılığı bir irade sorunudur			,775
Alkol bağımlılığı bir ruhsal zayıflık halidir			,617
Alkol bağımlılığı bir hastalıktır			-,606
Alkol bağımlılığı tedavi edilebilir			-,526

TARTIŞMA

Bu bulgular YEDAM Alkol Bağımlılığı Stigmatizasyon ölçeğinin toplum tarafından alkol bağımlılığını damgalamayı ölçmede güvenilir ve geçerli bir araç olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada toplumun bilgi eksiklerinin giderilmesinde ve damgalamanın söndürülmesinde izlenecek yollar için kullanılabilir bulguların yer aldığı düşünülmektedir.

Türkiye’de damgalamayı azaltmaya yönelik yapılandırılmış eğitim programları, damgalayanlar ile damgalananlar arasında kişisel temas kurmaya odaklı programlar ve damgalanmaya yönelik terapötik görüşme programları gibi çeşitli müdahale uygulamaları geliştirilebileceği ümit edilmektedir.

Not: Ölçek ekte sunulmuştur. Puanlama 01-2-3 şeklinde yapılmalıdır. A2, A3, A7, A8 soruları ters itemlerdir.

KAYNAKLAR

1. Manzo JF. On the sociology and social organization of stigma: some ethnomethodological insights. Hum Stud 2004; 27:401-16.
2. Corrigan PW, Watson AC, Barr L. The self-stigma of mental illness: Implications for self-esteem and self-efficacy. J Soc Clin Psychol 2006; 25(8): 875-884.
3. Baldwin ML, Marcus SC, De Simone J. Job loss discrimination and former substance use disorders. Drug Alcohol Depend 2010; 110(1-2):1-7.
4. Mak, WWS, Cheung RYM, Law RW, Woo J, Lic PCK, Chung RWY. Examining attribution model of self-stigma on social support and psychological well-being among people with HIV/ AIDS. Soc Sci Med 2007; 64:1549-1559.
5. Arıkan Z, Genç Y, Etik Ç, Aslan S, Parlak İ. Alkol ve diğer madde bağımliliklerinde hastalar ve yakınlarında etiketleme. Bağımlılık Dergisi 2004; 5(2), 52-56.

YEDAM
ALKOL BAĞIMLILIĞI STİGMATİZASYON ÖLÇEĞİ

A1. Alkol bağımlıları toplum içinde serbest dolaşmamalıdır

Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Katılıyorum Tamamen katılıyorum

A2. Alkol bağımlısı olan bir kişiyle birlikte yaşayabilirim

Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Katılıyorum Tamamen katılıyorum

A3. Alkol bağımlısı olan bir kişiyle birlikte çalışabilirim

Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Katılıyorum Tamamen katılıyorum

A4. Alkol bağımlıları tehlikeli olurlar

Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Katılıyorum Tamamen katılıyorum

A5. Alkol bağımlıları kendi hayatları ile ilgili doğru kararları alamaz

Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Katılıyorum Tamamen katılıyorum

A6. Alkol bağımlılığı bir ruhsal zayıflık halidir

Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Katılıyorum Tamamen katılıyorum

A7. Alkol bağımlılığı bir hastalıktır

Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Katılıyorum Tamamen katılıyorum

A8. Alkol bağımlılığı tedavi edilebilir

Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Katılıyorum Tamamen katılıyorum

A9. Alkol bağımlıları kendilerinden başkasını düşünmezler

Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Katılıyorum Tamamen katılıyorum

A10. Alkol bağımlıları psikopat insanlardır

Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Katılıyorum Tamamen katılıyorum

A11. Alkol bağımlılığı bir irade sorunudur

Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Katılıyorum Tamamen katılıyorum

A11. Alkol bağımlılarının sözüne güvenilmez

Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Katılıyorum Tamamen katılıyorum